

عکس: علی محمدی / ایران

عضو هیأت علمی پژوهشکده پولی و بانکی:

ریشه نوسانات ارزی در خارج از حیطه کار بانک مرکزی است

نوسانات ارزی مشکل بانک مرکزی نیست و ریشه در عملکرد بخش واقعی اقتصاد و خارج از بانک مرکزی دارد

گفت‌وگو

در کنترل نرخ رشد نقدینگی و کاهش تورم تولیدکننده و مصرف‌کننده و همچنین افزایش درآمدهای ارزی، آمارها حاکی از بهبود وضعیت اقتصاد کشور و بهبود ذخایر ارزی بانک مرکزی است. بر همین اساس، بسیاری از صاحب‌نظران اقتصادی، افزایش نرخ ارز را مقطعی و ناشی از شوک‌های سیاسی دانسته‌اند و گواهان نیز سقوط قیمت دلار در روزهای گذشته است. در همین زمینه با دکتر علی ارشدی، عضو هیأت علمی پژوهشکده پولی و بانکی گفت‌وگویی شده که در ادامه می‌خوانید:

● تحلیل شما از وضعیت بازار ارز و عوامل تأثیرگذار بر نوسانات اخیر چیست؟

نوسانات ارزی به هیچ وجه مشکل بانک مرکزی نیست و این موضوع ریشه در عملکرد بخش واقعی اقتصاد و خارج از بانک مرکزی دارد. در همین رابطه کافی است که به این مسأله توجه شود که موضوع نوسانات ارزی یک موضوع مسبوق به سابقه در کشور بوده و پدیده جدید یا نوظهوری نیست. برای مثال متوسط جهش نرخ دلار در چهار دوره ریاست جمهوری قبلی ۳ تا ۴ برابر است. این موضوع دارای دلایل متعددی است ولی به طور کلی به ساختار اقتصاد کشور باز می‌گردد. نکته‌ای که باید بدان توجه کرد آن است که اصولاً و به صورت پایه‌ای وضعیت بازار ارز در اقتصاد یک کشور به وضعیت تراز تجاری آن کشور مربوط می‌شود، لذا این انتظار که همه اختلال ایجاد شده در تراز تجاری یک کشور که به بازار آن منتقل می‌شود، توسط بانک مرکزی رفع و رجوع شود، کاملاً ناپجا و غیرعملی است. بر این اساس، حل ریشه‌های و بنیادین اختلال در

شوک‌های سیاسی و درگیری‌های منطقه‌ای در اوایل سال جاری موجب شد تا نرخ ارز که در سایه سیاست تثبیت، سال ۱۴۰۲ را با روندی پائینات سیری کرده بود، دستخوش نوساناتی شود. این در حالی است که نگاهی به متغیرهای کلان اقتصادی تأثیرگذار بر نرخ ارز، ارقام اعلام شده در بازار غیررسمی را تأیید نمی‌کند و با توجه به موفقیت بانک مرکزی در کنترل نرخ رشد نقدینگی و کاهش تورم تولیدکننده و مصرف‌کننده و همچنین افزایش درآمدهای ارزی، آمارها حاکی از بهبود وضعیت اقتصاد کشور و بهبود ذخایر ارزی بانک مرکزی است. بر همین اساس، بسیاری از صاحب‌نظران اقتصادی، افزایش نرخ ارز را مقطعی و ناشی از شوک‌های سیاسی دانسته‌اند و گواهان نیز سقوط قیمت دلار در روزهای گذشته است. در همین زمینه با دکتر علی ارشدی، عضو هیأت علمی پژوهشکده پولی و بانکی گفت‌وگویی شده که در ادامه می‌خوانید:

● از ۱۴۰۱،۱۰ تا آخر فروردین ۱۴۰۲ تا ۴۰ تا ۶۵ هزار تومان (دامنه زمانی تغییرات در حدود یک سال و دو ماه) نکته حائز اهمیت آن است که این بی‌ثباتی دارای طول عمر قابل توجهی بوده و تاکنون بیش از شش سال به طول انجامیده است. این همه در شرایطی روی داده که وضعیت صادرات نفت کشور از سال ۱۴۰۰ به بعد نسبت روند صعودی خود را آغاز می‌کند و در یک شتاب قابل توجه در اسفندماه ۱۴۰۲ به قیمت ۶۰ هزار تومان افزایش می‌یابد و پس از آن با ادامه روند صعودی خود رکوردهای جدیدی را تا عدد ۶۵ هزار تومان در سال ۱۴۰۲ تجربه می‌کند. آنچه که می‌تواند این شدت از نوسان را توضیح دهد، صرفاً همین ناشی از شکل گیری انتظارات دانست و آن را به بروز تنش‌های چند وقت اخیر نسبت داد. به این ترتیب انتظار می‌رود با آرام‌تر شدن تنش‌های سیاسی، نرخ ارز روند کاهشی به خود بگیرد، آنچه که مسلم است این سطح از افزایش قیمت در فاصله‌ای

که نوسانات را توضیح می‌دهد بستگی دارد. عوامل اصلی مؤثر بر روند تعیین نرخ ارز عبارتند از:

- میزان صادرات و واردات کشور، بویژه صادرات نفتی
- نرخ تورم
- عواملی که نوسانات را شکل می‌دهد:
- ریسک تحولات سیاسی و شوک‌های وارده از این ناحیه
- انتظارات تورمی
- در هنگام تحلیل نرخ ارز باید برای دستیابی به یک تحلیل صحیح، عوامل مؤثر بر روند نرخ ارز را از عوامل مؤثر بر نوسانات تفکیک کرد. در خصوص نوسانات نرخ ارز، بویژه در یک ماه اخیر می‌توان مشاهده کرد که نرخ ارز آزاد تا دی‌ماه ۱۴۰۲ حول و حوش ۵۰ هزار تومان در نوسان بوده و از دی‌ماه ۱۴۰۲ روند صعودی خود را آغاز می‌کند و در یک شتاب قابل توجه در اسفندماه ۱۴۰۲ به قیمت ۶۰ هزار تومان افزایش می‌یابد و پس از آن با ادامه روند صعودی خود رکوردهای جدیدی را تا عدد ۶۵ هزار تومان در سال ۱۴۰۲ تجربه می‌کند.

آنچه که می‌تواند این شدت از نوسان را توضیح دهد، صرفاً همین ناشی از شکل گیری انتظارات دانست و آن را به بروز تنش‌های چند وقت اخیر نسبت داد. به این ترتیب انتظار می‌رود با آرام‌تر شدن تنش‌های سیاسی، نرخ ارز روند کاهشی به خود بگیرد، آنچه که مسلم است این سطح از افزایش قیمت در فاصله‌ای

نوسان گیران در شرایط بی‌ثباتی بازار، مردم عادی را تشویق به ورود و سرمایه‌گذاری می‌کنند و این مهم عموماً با حربه ارائه یک چشم‌انداز یا پیش‌بینی غیرواقعی بینانه از افزایش قیمت همراه است

غیرواقعی بینانه از افزایش قیمت همراه است.

- چه مجموعه اقداماتی در شرایط کنونی برای جلب اعتماد مردم و فعالان اقتصادی باید در دستور کار سیاستگذار باشد؟

دو گروه سیاستگذار در این مقوله تأثیرگذارند. یک دسته سیاستگذاران اقتصادی و دوم سیاستگذاران سیاسی و حکمرانی. در این شرایط، تأثیر رفتار گروه دوم بر شکل گیری نوسانات و ثبات بخشی به بازار، به مراتب تعیین‌کننده‌تر از گروه نخست است. از طرف دیگر، نکته‌ای که وجود دارد آن است که کارایی عملکرد مجموعه اقتصادی در تلاطم بازار عموماً دیده نشده و تحت تأثیر ریسک سیاستی یا بازار قرار می‌گیرد. بر این اساس، مجموعه حکمرانی باید در جهت کاهش ریسک سیاسی گام بردارد. در واقع بر حسب اولویت، می‌توان اقدامات زیر را در دستور کار قرار داد:

- از بین بردن ریسک سیاسی و یا کاهش آن
- برقراری انضباط مالی
- کنترل تورم از طریق کنترل نقدینگی
- افزایش نرخ سود سپرده‌ها متناسب با نرخ تورم
- یکسان سازی نرخ ارز

- عملکرد کانال‌های تلگرامی را در دامن زدن به افزایش نرخ ارز چگونه ارزیابی می‌کنید و برای مقابله با این رخ‌سازی‌های کاذب، چه پیشنهادی دارید؟

عملکرد کانال‌های تلگرامی به اصطلاح تلگرامی (فضای مجازی) عموماً در قالب چند گروه قابل تقسیم بند ی است. یک

گروه عموماً به دنبال متشنج کردن فضای اقتصادی کشور به بهانه‌های مختلف هستند. این گروه عموماً اهداف سیاسی را دنبال کرده و دارای یک فرمت سازمانی هستند. گروه دیگر سفته‌بازانی هستند که در پی نوسان‌گیری از بازار بوده و کاملاً اهداف اقتصادی را دنبال می‌کنند و گروه سوم نیز وجود دارد که این افراد عموماً به دنبال مطرح شدن و کسب اعتبار از طریق پیش‌بینی‌های تصادفی هستند. نکته‌ای که باید به آن توجه کرد آن است که باید برای مقابله با این افراد از ظرفیت‌های قانونی استفاده کرد. بر این اساس، برای مثال در قانون اوراق بهادار در فصل ششم به موضوع جرایم و مجازات‌ها پرداخته می‌شود. بر اساس قوانین موجود، اگر شخصی حقیقی یا حقوقی اقدام به سیگنال‌فروشی کند، به طوری که موجبات ضرر و زیان را برای دیگران فراهم سازد، امکان طرح شکایت و دریافت خسارت از وی وجود خواهد داشت. لذا باید از این منظر از این دست ابزارها استفاده شود. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود، معاونت حقوقی بانک مرکزی برخورد حقوقی با این دسته از افراد در بازار ارز را در دستور کار خود قرار دهد.

این که کانال تلگرامی منبای تحلیل نرخ ارز قرارگیرد، قطعاً درست نیست. از طرف دیگر جامعه نیاز دارد که از نرخ‌ها و از جمله نرخ بازار آزاد اطلاع داشته باشند. در این حالت باید کانال‌های رسمی و معتبری وجود داشته باشد که به صورت منظم وضعیت بازار را اطلاع‌رسانی کنند. این موضوع در واقع یک ضرورت است که باید به درستی به آن پرداخته شود.

سهم تأمین ارز برای کالاهای اساسی، نهاده‌های دامی، مواد اولیه و تجهیزات پزشکی و دارودر مقایسه با حجم معاملات در بازار غیررسمی چه میزان است و چرا همواره نرخ بازار غیررسمی منبای تحلیل قرار می‌گیرد؟

● در این زمینه بدون شک بانک مرکزی به عنوان متولی تخصصی از همواره تلاش کرده است تا تأمین ارز از همه گروه‌های کالاهای اساسی مورد نیاز کشور، با توجه به منابع در دسترس به خوبی انجام شود. شاهد این موضوع این‌که فراوانی کالاهای اساسی و ضروری در بخش‌های مصرفی و تولیدی قابل مشاهده می‌شود. در این زمینه ضروری است توجه لازم صورت گیرد، در شرایط نامتعارف از حیث وجود تحریم گسترده، شکل‌گیری رانت ارزی به دلیل تحمیل شدن فضای چند نرخ در بازار و غیره، مدیریت تخصصی ارز با کمترین حاشیه و خطا، کار بسیار دشواری است که به خوبی در بانک مرکزی انجام می‌پذیرد. در خصوص این موضوع که چرا همواره نرخ بازار غیررسمی منبای تحلیل قرار می‌گیرد، دلیل این است که نرخ بازار آزاد در واقع نرخ قابل دسترسی برای تأمین ارز است. حسابداران در هنگام تسعیر نرخ ارز در ترازنامه در هنگام چندنرخ بودن نیز همین منطق را به کار می‌گیرند. بر این اساس، از آنجا که عموم مردم دسترسی به ارز دولتی، ترجیحی یا نیمايي ندارند، ولی امکان تأمین ارز در بازار آزاد براساس نرخ این بازار برای آنها فراهم است، این نرخ به عنوان نرخ بازار در تحلیل مورد توجه قرار می‌گیرد. در فضای چندنرخ، اصولاً رانت قابل توجهی وجود دارد که می‌تواند به اشکال مختلف خود را بروز دهد. از طرف دیگر، موضوع ارز چند نرخ تقریباً به صورت یک بیماری مزمن، همواره در اقتصاد ایران مطرح بوده که هزارگانه، مجدداً مطرح می‌شود. در باب کارایی نظارت میدانی نیز باید بپذیریم که امکان کنترل در سطح خردفروشی نباید چندان مورد توجه قرار گیرد، چرا که نه امکان‌پذیر بوده و نه اثرگذار. به نظر می‌رسد، کنترل و نظارت در سطح تولیدکنندگان، واردکنندگان عمده و پخش‌کنندگان، قابل توجه‌تر و اثربخش‌تر است.

بشر

خواسته فعالان اقتصادی ادامه ثبات در بازار ارز است

ثباتی که بانک مرکزی برقرار کرد به آینده‌نگری تولیدکنندگان، صادرکنندگان و سرمایه‌گذاران در تولید کمک کرد

یادداشت

محسن احتشام رئیس شورای ملی زعفران ایران

در نگاه به عملکرد بانک مرکزی باید واقع‌بین باشیم و متصفانه قضاوت کنیم. تولیدکنندگان هم از بانک مرکزی گلایه و هم تشکر دارند؛ گلایه این است که دریافت تسهیلات سرمایه در گردش محدود شده و تولیدکننده‌ها در تأمین سرمایه در گردش تحت مضیقه قرار گرفته‌اند، اما از آن طرف هم واحدهای تولیدی در واردات نیازهای‌شان مشکلی نداشتند و بانک مرکزی همکاری لازم را با فعالان اقتصادی و تولیدکنندگان داشته است.

در بحث صادرات با توجه به تغییر و تحولات وسیعی که در فضای کسب و کار داخلی و بین‌المللی اتفاق افتاده، از بانک مرکزی انتظار می‌رود روش‌های برگشت ارز را به روز کند که صادرکننده بتوانند ارز خود را راحت‌تر به چرخه اقتصادی برگردانند و صادرات افزایش پیدا کند تا ارز بیشتری وارد چرخه اقتصادی کشور شود. در این زمینه آن انتظاراتی که فعالان اقتصادی در بخش صادرات داشتند، به نظر من هنوز تأمین نشده است. باید فراوانی ارزی جای محدودیت ارزی را بگیرد. مطمئن باشید اگر واقعاً از صادرات و فراوانی ارزی حمایت کنیم، قطعاً می‌تواند بازار ارز را هم مدیریت قلمداد کرد. یک سرمایه‌گذار زمانی می‌تواند در تولید سرمایه‌گذاری کند که بتواند پیش‌بینی و برنامه‌ریزی مناسب را داشته باشد. لازمه پیش‌بینی و برنامه‌ریزی هم ثبات است. قطعاً این ثباتی که

بانک مرکزی برقرار کرده است، به آینده‌نگری تولیدکنندگان، صادرکنندگان و کسانی که در فرایند تولید می‌خواهند سرمایه‌گذاری کنند کمک کرد تا بهتر تصمیم‌گیری کنند. همچنین این ثبات خود به نرخ رشد اقتصادی هم کمک کرد. مدیریت خوبی که در مقابله با هیجانات بازار صورت گرفت و شرایطی که در حوزه ثبات اقتصادی ایجاد شد، خواسته همه فعالان اقتصادی است. بالاترین خواسته فعالان اقتصادی، تولیدکنندگان و صادرکنندگان این است که واقعاً شاهد ثبات بازارها و مخصوصاً بازار ارز باشیم که بتوانیم برای آینده برنامه‌ریزی کنیم. این ثبات به فرایند توسعه اقتصادی کشور نیز کمک بزرگی کرد. اما در حوزه حمایت نظام بانکی از تولیدکنندگان ایراداتی وجود دارد، زیرا بانک‌های تخصصی در حوزه تأمین مالی، تولید و صادرات در چند سال گذشته در راستای فلسفه وجودی و رسالت خود گام برنداشته‌اند.

بانک‌های تخصصی

در حوزه تأمین مالی، تولید و صادرات در چند سال گذشته در راستای فلسفه وجودی و رسالت خود گام برنداشته‌اند

باید منابع بانک‌های تخصصی را درست ببینند و منابع‌شان را تأمین کنند تا آنها نیز نتوانند تولیدکنندگان را تأمین مالی کنند. تولید، توزیع، مبادله و مصرف حلقه‌ها یک زنجیره هستند. یعنی تولید برای تولید نیست، تولید برای مصرف است. بانک مرکزی باید این زنجیره را کامل ببیند، یعنی هم از تولیدکننده و هم از صادرکننده حمایت شود، صادرکننده بازارساز بخش تولید است، بخش بازار است که تمام تولیدات را تبدیل به پول می‌کند و برای بخش تولید ارزش می‌آفریند. به نظر صادرکننده‌های نوسانه که واقعاً افسران چپه سخت اقتصادی در این سال‌ها بوده‌اند و حتی در شرایط سخت کالا صادر می‌کنند، ارز می‌آورند و در فضای اقتصادی نقش آفرینی دارند، نباید دغدغه مالی و پول داشته باشند. بانک مرکزی در این زمینه باید بانک‌های تخصصی و همچنین صادرکننده‌ها را حمایت کند.